

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ СОЦІОЛОГІЇ

УДК 316.3(091):[321:323.1(477)]

DOI <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2025.2.29>**Чижик Дмитро Сергійович**

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
кафедри соціології та масових комунікацій
Криворізького державного педагогічного університету,
проспект Університетський, 54, Кривий Ріг, Україна
orcid.org/0009-0004-4621-0764

Калашнікова Людмила Володимирівна

доктор соціологічних наук, професор,
професор кафедри соціології та масових комунікацій
Криворізького державного педагогічного університету,
проспект Університетський, 54, Кривий Ріг, Україна
orcid.org/0000-0001-9573-5955

МІСЦЕ І РОЛЬ ЕТНІЧНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНСЬКОМУ ДЕРЖАВОТВОРЕННІ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.: РЕТРОСПЕКЦІЯ СОЦІОЛОГІЧНИХ ІДЕЙ І. ФРАНКА

***Актуальність проблеми.** З огляду на сучасні реалії, дослідження проблем етнічної влади набуває особливої актуальності через необхідність розуміння передумов та причин виникнення соціальної нерівності й несправедливості, а також осягнення витоків політичних конфліктів шляхом критичного переосмислення історичного та сучасного контекстів. Особливо важливим є простеження генези уявлень про етнічну владу, національне представництво та права спільнот у працях українських інтелектуалів ХІХ – початку ХХ століть, зокрема І. Франка, у творчості якого органічно поєдналися літературний талант і глибоке соціологічне бачення. Він висловлював численні думки щодо ролі національних спільнот, механізмів їхньої самоорганізації та взаємодії з державними інституціями, уважно відстежував суспільно-політичні процеси, аналізував відносини між українцями та іншими етносами, розмірковував про їхнє представництво у владних структурах. Саме тому дослідження феномену етнічної влади через призму його наукової та публіцистичної спадщини є не лише актуальним, але й надзвичайно цінним для сучасного українського суспільствознавства.*

***Мета статті** полягає у виявленні та аналізі особливостей формування уявлень про етнічну владу, національну репрезентацію та права спільнот у творчій спадщині І. Франка. **Методи дослідження:** історико-біографічний, історичної ретроспекції та контент-аналіз. **Результати дослідження.** Здійснений аналіз публікацій І. Франка дозволяє узагальнити провідні риси становлення та з'ясувати роль етнічної влади в Україні кінця ХІХ – початку ХХ ст., систематизуючи історичні, політичні, соціально-економічні та соціокультурні чинники, що можуть перетворити етнічні групи на загрози суспільству. Розглядається характерний для українських етнічних груп того періоду «македонський синдром», що відображає складність здобуття реальної політичної влади через етнічну мобілізацію без підтримки центральної влади та достатніх ресурсів. Наголошується на необхідності розробки сучасною владою ефективної етнополітики, спрямованої на запобігання конфліктам та формування національної ідентичності, що інтегрує всі етнічні групи. Конструктивним аспектом російсько-української війни визначено згуртування суспільства та зміцнення громадянської ідентичності. Підкреслюється важливість комплексної етнополітики після війни, особливо на звільнених територіях, для реінтеграції різних етнічних і мовних груп та відновлення довіри й діалогу.*

***Ключові слова:** етнічна влада, державотворення, конфлікти, етнічні групи, І. Франко, історія соціології, історична ретроспекція, контент-аналіз.*

Вступ. Етнічне різноманіття є невід’ємною складовою буття сучасних суспільств, де компактно й толерантно співіснують представники різних етносів, здебільшого не акцентуючи уваги на наявних відмінностях і не провокуючи жодних конфліктів чи проявів насильства. Проте бажання одних домінувати відносно інших спричиняє невдоволення останніх, формує у них інсурекційні прагнення, кидаючи тим самим виклик наявній політичній системі. Цілком логічно, що у суспільствах, розділених за етнічною, релігійною, мовною чи будь-якою іншою формою атрибутивної приналежності, ускладнення демократії призводить до утворення етнічної влади, посилення конкуренції, боротьби за ресурси та вплив, мобілізації політичної підтримки, побудованої не на універсальних громадянських принципах, а на етнічній ідентичності.

На думку В. Євтуха, під етнічною владою слід розуміти обсяг владних повноважень, які використовуються представниками певної етнічної спільноти для реалізації їхніх інтересів у багатонаціональному суспільстві [5, с. 95]. Досягнення цієї мети передбачає представництво етнічних груп у виборних органах, державних установах та місцевих органах влади. Йдеться не лише про фізичну присутність у владних структурах, але й про політичну репрезентацію, символічне визнання, доступ до ресурсів, культурну автономію. Будучи ефективним інструментом забезпечення стабільності та просування інтересів однієї етнічної групи й маючи потенційно позитивні короточасні перспективи, насправді етнічна влада вкрай небезпечна для всього суспільства у довгостроковій перспективі його розвитку, провокуючи посилення маргіналізації і відчуження, поглиблюючи дискримінацію та нерівність, підриваючи засади демократичного розвитку через масштабування проявів сепаратизму й іредентизму.

Провідні загрози національній державності України склались історично і обумовлені такими внутрішніми детермінантами, як поліетнічний й поліконфесійний склад її населення, соціокультурні та економічні відмінності областей, наявність прогалів у державній етнонаціональній і конфесійній політиці в прикордонних регіонах, а також зовнішніми маніпулятивними впливами сусідніх країн, які протягом тривалого проміжку часу підтримують гібридні форми прояву націоналістичної ідеології окремих етнічних груп, зокрема й такі крайні їх прояви, як сепаратизм, сецесія, енозис, деволуція тощо [10, с. 121]. Російське воєнне вторгнення на територію України у 2014 р., пов’язане з анексією Криму та початком військової операції на Донбасі, відзнаменувало повернення до епохи конкурентної боротьби великих держав і територіальних завоювань, провокуючи нову хвилю конфліктів на тлі етнічних інтересів. Представники політичної еліти РФ неодноразово висловлювали думки про штучність української державності, історичну єдність російського та українського народів, а також необхідність «захисту» російськомовного населення в Україні. Ці наративи є типовими для проросійської іредентистської ідеології, яка прагне до об’єднання «роз’єднаних» територій та «співвітчизників» в межах однієї держави.

Відтак, в сучасних умовах вивчення проблем етнічної влади актуалізується з огляду на необхідність розуміння передумов і причин походження соціальної нерівності та несправедливості, осягнення витоків політичних конфліктів крізь призму критичного осмислення історії та сучасності. Особливо важливо простежити витoki формування уявлень про етнічну владу, національну репрезентацію та права спільнот у контексті напрацювання українських мислителів XIX – початку XX ст., зокрема соціологів, публіцистів і політичних діячів, які намагалися осмислити питання етнічної самоорганізації, автономії, національної ідентичності та участі у суспільному управлінні. Аналіз цих підходів дозволить краще зрозуміти специфіку сучасних етнополітичних процесів в Україні, а також визначити ідеї формування етнічної влади, які залишаються актуальними дотепер. Особливе місце серед таких мислителів посідає І. Франко, в роботах якого вдало поєднані літературний хист і глибоке соціологічне мислення. Він висловлював численні міркування щодо ролі національних спільнот, механізмів їхньої самоорганізації та взаємодії з державними інституціями. Свого часу І. Франко відстежував суспільно-політичні процеси, аналізував взаємини між українцями, поляками, євреями та іншими етносами в межах Австро-Угорщини, розмірковував про справедливість, рівність у правах та представництво

у владі. Саме тому дослідження феномену етнічної влади крізь призму його наукової та публіцистичної спадщини І. Франка є не лише своєчасним, але й надзвичайно цінним для сучасного вітчизняного суспільствознавства.

Виходячи з актуальності дослідження проблем етнічної влади в контексті сучасних суспільств та загроз національній державності України, метою даного дослідження є виявлення та аналіз особливостей формування уявлень про етнічну владу, національну репрезентацію та права спільнот у творчій спадщині І. Франка задля кращого розуміння специфіки сучасних етнополітичних процесів в Україні та визначення ідей, що зберігають свою актуальність для формування справедливого та стабільного суспільства.

Необхідність досягнення мети і виконання дослідницьких завдань визначило вибір таких **методів дослідження**, як: історико-біографічний метод для аналізу життєвого шляху І. Франка, його суспільно-політичної діяльності у контексті написання праць про етнічну владу; контент-аналіз для систематизованого вивчення ключових публікацій І. Франка, виявлення в них основних ідей, понять, термінів та концепцій, пов'язаних з етнічною владою, національною ідентичністю та правами спільнот; метод історичної реконструкції для відтворення суспільно-політичного контексту епохи І. Франка та розуміння того, як тогочасні реалії впливали на формування його поглядів.

Результати дослідження. Теоретичні питання і практичні аспекти етнічної влади знайшли відображення у працях зарубіжних науковців, їх детальний аналіз дозволяє говорити про динамічність досліджень у цій сфері. Адже сучасні напрацювання характеризуються переходом від точкового емпіричного аналізу проблем окремих етнічних груп у межах національних рамок до усвідомлення складності та контекстуальної специфіки етнічних владних відносин у глобальному контексті. Одна з найбільш ґрунтовних наукових розвідок етнічної влади належить Д. Горовіц, який, аналізуючи наявний розподіл влади та причини політичної боротьби між етнічними групами Азії, Африки, Європи та Північної Америки, визначив, що етнічні ідентичності формують політичну динаміку і призводять до конфліктів [18, с. 25–31]. Натомість С. Смуха, розвиваючи ідеї етнічної влади, досліджував етнічну демократію Ізраїлю й описував процеси етнічного перекошу влади через утворення основних демократичних елементів держави за участі представників етнічної більшості, а також констатує наявність утиску прав етнічних меншин щодо розподілу ресурсів [19, с. 401–402]. А. Віммер наголошував на створенні «етнічних кордонів» представниками етнічних груп та взаємозв'язку цих процесів з формуванням владних відносин і політичною організацією, що доводить можливість конструювання природи етнічності в контексті влади [21, с. 34]. Особливо цікавими у світлі концепції етнічної влади є наукові напрацювання М. Вайнера, який описав класичну модель розгортання конфлікту за принципом «македонського синдрому», коли політична мобілізація етнічної групи через формування етнічної влади, спрямованої на досягнення більшої автономії або навіть незалежності, може призвести до посилення її залежності від центральної влади та зменшення реальної політичної влади [20, с. 670–672].

У країнах пострадянського простору, зокрема й в Україні, проблематика етнічної влади майже не розроблялася через наявність своєрідного парадокса – у багатонаціональному СРСР впровадження державної політики формування «радянського народу» фактично нівелювало етнічні відмінності населення. Проте розпад союзу детермінував низку територіально-поселенських конфліктів на тлі етнічних чвар, що безумовно стало предметом наукових розвідок у сфері політичних, соціокультурних та етнографічних досліджень.

Вітчизняний науковий доробок із означеної проблематики уособлюють дослідження М. Дністрянського [4], М. Панчука, В. Євтуха, В. Войналовича, О. Ляшенка щодо аспектів етнополітичної регіоналізації суспільного простору України та зміни національно-громадянських ідентичностей в період російсько-української війни [9]. М. Обушний здійснив спробу ретроспективного аналізу конфліктогенності регіональних етнічних груп та особливостей становлення їх взаємовідносин із державними органами влади у різні історичні періоди [10]. М. Зан провадив кількісно-якісний аналіз становлення етнічної влади з позиції парламентського представництва

етнічних меншин в Україні у період 1990–2019 рр., а також узагальнення програм українських політичних партій щодо питань етнонаціональної консолідації [6–8]. Натомість Е. Гугнін вивчав вплив етнокультурних факторів на геополітичне позиціонування України та її вразливість до зовнішнього впливу, наголошуючи увагу на наявній фрагментації регіональних ідентичностей [4]. У той час, як Т. Бевз систематизувала чинники, що сприяють політизації етнічності в Україні, та визначала рівень їх впливу на національну безпеку [1].

Аналіз вітчизняної наукової літератури засвідчує той факт, що деякі питання, пов'язані з етнічною владою, до сьогодні залишаються недостатньо дослідженими, зокрема, визначення взаємозв'язку цього феномену з правом етнічних груп на самовизначення без порушення територіальної цілісності держави та її кордонів. Тож постає необхідність ретроспективного аналізу робіт українських науковців у сфері етносоціології, зокрема І. Франка щодо впливу політичного режиму на виникнення і розвиток етнічної влади в Україні у період кінця XIX – початку XX ст. та її історичного значення у світлі подій сьогодення.

Вивчаючи праці І. Франка стосовно етнічної влади, зазначимо, що лівова їх частка присвячена її розподілу між польським та українським етносами у Галичині. Так, у 1881 р. він написав листа до М. Драгоманова, в якому скептично оцінив політику очільників журналу «Przegląd Słowiński», що, за його словами, прагнули створення коаліції слов'янських народів під керівництвом Польщі, спрямовану проти росіян і німців. І. Франко підозрював, що така політика виникла внаслідок наявного почуття слабкості польського народу та прагнення забезпечити гегемонію [12, с. 275].

Роком пізніше в одній зі своїх статей І. Франко акцентовано продемонстрував, як різні соціальні та етнічні групи взаємодіють і впливають одна на одну, описуючи матеріальне розорення українців, яке відбувалося через політичну та економічну діяльність польських землевласників та єврейських капіталістів, особливо наголошуючи на втраті українцями лісів та пасовищ, які є життєво важливими для їхнього господарства. Вчений зазначає, що дії гнобителів народу повинні подвійно бути нестерпні українському населенню в Галичині: по-перше, вони, чим далі, дедалі більше приводять народ до матеріального розорення; по-друге, через те, що походять від іноплеменників: від поляків і жидів [13, с. 122]. Також він піддає критиці австрійську бюрократію та імператора: «...ще більше посилилася неприхильність до імператора, коли на незліченні, подані в його руки прохання... не отримано було жодних відповідей» [13, с. 122], звертаючи увагу на соціальну нерівність всередині єврейської спільноти Галичини, розкол між єврейськими багатіями та пролетаріатом: «...менше відомо, що між єврейськими багатіями і пролетарями роз'єднання і заздрість не менші, ніж і в християнських колах» [13, с. 122]. І. Франко вбачає в економічній незалежності один із шляхів до національного відродження, тому підкреслює важливість збереження національних ресурсів і протидії їхньому знецінюванню та експлуатації з боку неукраїнських етнічних спільнот: «...яким чином союз єврейських капіталістів з австрійською бюрократією руйнує національне надбання в Галичині, це видно найкраще на нашому лісовому господарстві» [13, с. 128].

У 1883 р. І. Франко пише статтю «Наше теперішнє положення», приводом для написання якої стало рішення Австрійського Рейхстагу про передачу повноважень з організації шкільної освіти Галичини у Крайовий сейм. Автор наголошує, що у Галичині ця поступка діятиме, в першу чергу, на користь поляків, пояснюючи своєму читачеві як вона стала можливою і наводить наступний приклад: «... чехи купили собі університет, тирольці – новелу шкільну..., поляки – залізницю трансверсальну і... побільшення компетенції сойму... Се був зовсім правильний картель... не розуміти [цієї] політики, не розуміти перших основ «купна продажі» [14, с. 307].

Розвиваючи думку про закономірності дій етнічної влади, І. Франко доходить висновку, що спільнота, котра тримає цю владу буде діяти лише у власних інтересах. Коментуючи розширення повноважень крайового сейму, він зауважує: «...поляки в Відні великими жертвами окупувають розширення компетенції сойму... не для русинів... але в тім твердім переконанні, що русини в соймі будуть зером...» [14, с. 309]. Вчений наголошує, що поляки не просто не враховують інтереси українців, а прагнуть або повністю витіснити їх з Сейму, або звести до символічної

присутності, *«котра ніяким способом не перешкодить їм газдувати... нашим грошем по своїй уподобі»*. Крайовий Сейм для польських політиків стає як *«найбезпечніша пристань»*, де *«...без крику, без опозиції і без лишніх коштів та трудів» можна реалізувати свої наміри...»* [14, с. 309].

І. Франко переконує свого читача у тому, що в багатоетнічному галицькому суспільстві саме поляки мають усю повноту етнічної влади, проти якої русинам (українцям) немає чого протиставити. Саме тому він розмірковує про те, як можна виправити цю ситуацію, і вихід знаходить у створенні політичної сили, котра б могла представляти русинів у поліетнічній Австро-Угорській імперії: *«...доки ми не будемо представляти з себе моральної і матеріальної сили, доти... будемо предметом шкідливих експериментів»* [14, с. 310]. Вчений вважає, що причиною політичної слабкості народу є його пасивність і бездіяльність. Тим самим закликає інтелігенцію використовувати свою силу і енергію, бути *«доброю сталлю»*, яка зможе викресати іскру з народної маси. Не менш важливою є політична організованість, котрої можна досягти через активну політичну агітацію та організацію у селах і містах. В цих умовах польський вплив стає особливо шкідливим в середині української інтелігенції, оскільки сприяє колонізації та віддаленню від української національної та культурної спадщини [14, с. 317–320].

Приводом для написання праці *«Давні Матеріали до оцінення нових заходів около польсько-руської угоди»* (1883 р.) стало пожвавлення щодо угоди, котра б урегулювала польсько-український конфлікт. Вчений ставився до укладання такої угоди скептично, наголошуючи, що угода може укладатися лише між рівноправними сторонами, а не тоді, коли одна *«лежить на землі, а друга сидить їй на грудях»* [14, с. 324]. Справжня угода, за його словами, можлива лише за умови реального, не паперового, втілення рівноправності у справах економічних, політичних і культурних. Допоки ж польська сторона не визнає цього у повному обсязі, *«русини не можуть заспокоїтися, мусять вважати себе покривдженими і уперезаними»* [14, с. 324]. Для аргументації своєї позиції І. Франко звертається до історії польсько-українських домовленостей 1848 р., наголошуючи, що українці не мають покладатися на *«угоди»*, повинні шукати опору *«в собі самих, у своєму власному народі»*. Вчений вірить, що справжнє порозуміння можливе не з аристократією, яка лише *«експериментує»* з русинами, а з польським мужицтвом, з яким можливе *«спільне національне і культурне діяння»*. Таку згоду, на його думку, *«не здужає розірвати жодна рука-інтрига»*, а пани-демократи й аристократи, залишаться осторонь [14, с. 336–337].

У дописі *«Банк Крайовий»* (1883 р.) І. Франко досліджує питання створення Крайового банку як інструменту польського впливу, підкреслюючи, що незважаючи на декларовану мету банку *«...піднесення добробуту в краї, а особливо попирання розвою рільництва, промислу і торгівлі...»*, фактично його діяльність не спрямована на підтримку українського населення. Він наводить приклад, що Крайовий банк, незважаючи на свою назву, ігнорує українську мову і, відповідно, українське населення: *«...в сім 2-ім §-і подана фірма банку аж в трьох языках (в польськїм, німецькїм і французськїм) – лиш в руськїм ні!!!»* [13, с. 170]. Для нього ігнорування української мови є символічним актом виключення українців з економічного та політичного життя регіону. Вчений підкреслює, що українське селянство стане жертвою діяльності банку, який буде приносити прибутки польським елітам, тоді як українці змушені будуть платити за цей банк своїми податками [13, с. 180]. Українців поступово витісняють з економічного й політичного життя Галичини, що дає можливість польським елітам контролювати важливі економічні інституції, зокрема такі, як Крайовий банк: *«...русинів в сеймі вже так як нема, все в польських руках – банк народовий готовий»* [13, с. 180]. Таким чином, І. Франко переконаний в тому, що економічні та політичні інституції повинні служити інтересам усіх націй, а не бути інструментом для експлуатації одних з боку інших.

Згодом у статті *«Нашим приятелям»* (1884 р.) І. Франко подає ґрунтовний аналіз напруженого протистояння між русинами та поляками за перерозподіл етнічної влади в Галичині. Він доходить висновку, що русини, хоча і не відіграють визначної ролі, як поляки, проте стають свідомою національною силою, здатною до швидкого розвитку. Вчений виражає протест стосовно проявів гегемонії та насильства з боку поляків стосовно русинів в Галичині, яке, за його

словами, не визнається польською пресою, хоча є очевидними фактами для всіх, хто не сліпий від польського шовінізму [14, с. 439]. Також вчений вказує на безперспективність уніфікованої програми російських панславистів в контексті того, що австрійська конституція надає слов'янським народам широку свободу національного і культурного розвитку, тим часом як в Росії немає жодного слов'янського університету, що свідчить про відсутність сприятливого середовища для розвитку слов'янських національних культур. Тому І. Франко закликає російських панславистів переосмислити свою позицію та уважніше сприймати потреби та прагнення інших слов'янських народів, а не залишатися в межах своїх стереотипів та концепцій. Він зауважує, що російська влада, шукаючи протизвагу австрійському панславізму серед слов'ян, підтримує «маріонеткові партії» в Галичині. На це І. Франко зауважує, що галицькі русини не фігурки на політичній шахівниці, які можна пересувати згідно з певними політичними амбіціями, вони вже не хочуть підпорядковуватися чужим іграм, які породжують недовіру і руйнують національну єдність, тому вирішили відстоювати власні ідеї, орієнтуючись на совість та глибоку любов до свого народу і церкви [14, с. 440].

Публікація «Воскресеніє чи погребеніє?» (1884 р.) стала відповіддю І. Франка на активну діяльність польського католицького ордену «Змартвих встанців», який на початку 1880-х рр. почав проводити політику відновлення та впровадження окатоличення українців з метою послаблення впливу Росії, а також об'єднання під владою Австрії усіх етнічних українських земель [15, с. 221–223]. Союзником в окатоличенні спочатку «українців-русинів» Галичини, а потім інших земель, для Ватикану є ті польські кола, котрі прагнуть реставрувати Річ Посполиту в старих кордонах, для чого хотіли б асимілювати українців, а окатоличення має стати інструментом такої асиміляції [15, с. 223–225]. І. Франко надає однозначну оцінку діям цього католицького ордену: *«...але що для нас найважливіше, так се наше національне положення. Приймавши латинський обряд в дусі ксьондза Кайсевича, русини мусили би сей час між собою, а своїми православними братами на Буковині і Україні побачити «неперебуту пропасть», мусили би почутися «вівцею без стада», фрагментом національним без опори і будучини. Католицизм [в дусі ксьондза] Кайсевича жадав би від русинів і відречення від руської національної історії з її «гайдамацькими і схизматичькими» героями, і від руського письма, тої «московської гражданки», і від руських свят, а хто знає, може, і від руської мови, тої самої мови, котрою говорить 17 мільйонів схизматиків-українців. Златинізування було би русинів рівночасно їх відреченням від руської народності, їх спольщенням»* [15, с. 231]. Вчений прагнув розв'язати наявні українсько-польські розбіжності і звертається до «щиромислячих» поляків-демократів у проєкті «Вільної Польщі». На його думку, це має бути вільна демократична країна в етнічних кордонах, яка підтримує найтісніші, рівноправні зв'язки з іншими слов'янськими народами [15, с. 242–244].

З іншого боку, І. Франко піддає критиці польську ідею «органічної праці» і наголошує, що політика польських лідерів призводить до погіршення українсько-польських відносин й посилює напругу у регіоні. Попри незадоволеність станом речей, він вірить, що наростаюча опозиція серед поляків може стати союзником українців у боротьбі за соціальну справедливість та політичні права: *«...реакція польської суспільності в Східній Галичині супроти нинішнього верховодства може бути тільки корисним і спасенним явищем не тільки для польського, але і для руського народу»* [13, с. 372–374].

У статті «Галицька статистика виборча з років 1876 і 1883» (1884 р.) І. Франко здійснює детальний аналіз виборчої статистики Галичини та звертає увагу на нерівність у виборчих правах між різними групами населення, підкреслюючи, що вірилісти (власники землі, які отримали право голосу через свою власність) мають непропорційно великий вплив на вибори, особливо в Західній Галичині. Він розглядає механізми, за допомогою яких польська еліта маніпулює виборчим процесом, наголошуючи, що навіть у межах східногалицьких виборчих округів польська аристократія намагається зберегти контроль над політичною владою, використовуючи різні соціальні та економічні важелі. Вченого турбує втрата політичного впливу українців внаслідок цих маніпуляцій, він наголошує на необхідності боротьби за рівноправність та можливість українського народу реалізовувати свої політичні права [13, с. 389–390].

Розглядаючи процес політичної трансформації в Галичині у ХІХ ст., І. Франко наголошує на відсутності розвиненої середньої верстви та міщанства. Адже, на його думку, русини стали селянською нацією, представниками селянських інтересів у Галичині, тоді як полякам не вдалося перетравити свої шляхетські погляди і вони продовжують виступати проти селян, незалежно від політичної орієнтації. Він зазначав, що протиріччя між селянами та шляхтою призвели до загострення конфліктів, які впливають на національні відносини в регіоні: «...*ось селянин – ось шляхтич! Се перше, пануюче противенство в політичній житті Галичини, ключ для зрозуміння не одної загадки, яка без нього лишається зовсім темною*» [16, с. 242–243]. Шляхтичі, які мають патріотичні погляди, з одного боку, виступають прихильниками розвитку польського народу, але негативно ставляться до відвідування селянами гімназій та університетів, не підтримують збільшення числа інтелігенції серед селянства, адже бояться формування незалежного інтелектуального класу, який міг би протистояти їхньому пануванню. Якщо шляхтич отримає контроль над освітою в Галичині, він спрямує зусилля на виховання молодого покоління у шляхетському дусі та забезпечення підтримки шляхетської влади. Для шляхтичів поняття «нація» обмежується лише шляхетським станом: «...*шляхтич – національний патріот, але тільки з додатком, що нація – тільки шляхта. Селянин, хоч би повний і як патріотичного польського почуття, ніколи не буде зачислений до нації*» [16, с. 244–246]. Селяни, що підтримують шляхту, є «слухними людьми», інші ж – «гайдамаки» та вороги порядку. Шляхтичам властиві консервативні погляди щодо централізації та обмеження автономії громад для збереження їх влади. Співпрацюючи з австрійською владою, галицька шляхта мала намір убезпечити свої інтереси, отримати високі урядові посади та використати автономію Галичини у власних інтересах [16, с. 244–246]. Відтак, польська шляхта прагне відокремлення руського селянства від національного руху та обмеження впливу руської інтелігенції (духовенства, вчителів та дрібних службовців). Шляхом переслідувань, арештів, залякувань, «інтимідації» та масових ревізій уряд придушував будь-яку просвітницьку діяльність, що могла збагатити свідомість українського селянства та інтелігенції [16, с. 248–254].

У роботі «Поляки і русини» (1897 р.) І. Франко зазначає, що у Східній Галичині спостерігаються серйозні конфлікти через вибори, в той час, як у Західній Галичині вони проходять мирно. Вчений підіймає питання про те, як ці події впливають на спільне життя обох народів, зауважуючи, що попри етнографічне споріднення та територіальне сусідство поляки і русини ніколи не були добрими братами. Програми польських патріотів декларують принципи рівності і свободи, але при цьому на вимогу щодо задоволення інтересів русинів поляки апелюють до подій минулого, таких як повстання І. Гонти і М. Залізняка, щоб виправдати свою позицію. Польські патріоти вважають вимогу самостійної Польщі існувати лише в етнографічних межах зрадою польській національній справі. Серед польської шляхти панує ідея того, що Польща не може існувати як самостійна держава без провінцій, таких як Литва та Південна Русь.

У своїх роботах І. Франко аналізує інструменти, які використовує шляхта для того аби домогтися контролю в регіоні, – для шляхти здається простим досягти закріплення населення цих провінцій, оскільки в цих країнах практично відсутня своя шляхта, і населення, головним чином селяни та робітники, може легко бути здобутим для користі Польщі. Автор вказує, що шляхта використовує модифіковану стратегію, яка включає просвіту, самостійність, добробут та інші блага для народу, при цьому дбаючи про те, щоб народ не втрачав інтерес до польської контролюючої еліти. Він описує ситуацію в Східній Галичині, яка слугує прикладом цієї стратегії: створення шкіл з польськими вчителями, де навчання руської мови та історії відходить на другий план, на користь польської. Тим самим, зазначаючи, що русинська Східна Галичина фактично має вигляд польської провінції.

Також І. Франко окремо висвітлює практики ухвалення законів, які часто гарантують привілеї шляхти та пригнічують селян та інші верстви населення. Він наголошує, що більшість польських патріотів-демократів не підтримують цієї політики, будучи прихильниками Польщі в межах нових національних реалій. Автор вважає, що необхідно будувати самостійну Польщу в межах добровільної атракції. На його думку, становлення і розвиток людських партій

за участі представників етнічних груп, що раніше підтримували соціальну боротьбу проти шляхти, є програшною стратегією етнічної влади. Людові партії багатьом вбачалися соціально орієнтованими організаціями, але з плином часу виявилось, що національно-польська течія стала панівною у діяльності партій, і вони поступово відступили від соціальних інтересів [16, с. 321–326].

Вчений аналізує особливості взаємовідносин етнічних українців не лише з поляками, росіянами, а також з угорцями й австрійцями. Так, у праці «І ми в Європі» (1896 р.) він критикує надмірні дії владних органів Угорщини й прояви дискримінації стосовно українців на Закарпатті. Вчений зазначає, що угорці вважають асиміляцію русинів своїм патріотичним обов'язком, це призвело до економічної руїни, культурної деградації та духовного занепаду півмільйона українців. Особливу увагу І. Франко аналізує діяльності угро-руського духовенства, яке, за його словами, повністю піддалося мадяризації, втративши національні та моральні орієнтири. Адже, за його словами, у парафіяльних школах та семінаріях русинську мову ігнорували, а бурси, засновані з руських фондів, займалися переважно асиміляцією русинів [16, с. 343–344]. Світська інтелігенція та вчителі також втратили національну свідомість, ставши «безідейними прислужниками» чужої влади. Угорці обмежували свободу русинів, забороняючи придбання галицьких руських часописів та обмежуючи контакти з галичанами. Угорський уряд, намагаючись знищити сліди Русі, видавав накази змінювати не тільки географічні назви, а й імена людей, змушуючи брати їх угорські [16, с. 345–346].

Аналізуючи процеси становлення та розвитку етнічної влади, І. Франко доводить, що українці Закарпаття її не мали зовсім: русинам не вдається мати свого представника в соймі, хоча за чисельністю населення вони мали б право на кількох представників. Фактично, ця велика частина українського народу була позбавлена можливості висловлювати свої претензії та вступати в оборону власної гідності. Також автор наголошував, що не закликає ворогувати з угорцями, а лише прагне, щоб угорські русини, як частина Угорщини, були свідомими своєї русинської ідентичності та частини нації, до якої вони належать за походженням, історією та духовною традицією. Свобода, якою так пишаються угорці, не повинна ставати причиною утисків та поневолення півмільйонного народу. Наостанок І. Франко висловлює переконаність у тому, що їхній протест знайде підтримку в Європі та серед чесних людей, які цінують справедливість [16, с. 349–350].

На відмінно від попередніх досліджень робота «Австрійська криза» (1906 р.) була присвячена загальному аналізу політики Австро-Угорщини, в тому числі й в етнічній сфері. У ній І. Франко зазначає, що криваві події в Австрії (1848–1849 рр., 1859 р. та 1866 р.) в чергове підтвердили неефективність використання силових методів для підтримки політичного устрою, відтак династії Габсбургів довелося йти на компроміси з представниками нових суспільних течій XIX ст. До 1860 р. Австрія завзято чинила опір впливу демократизації, націоналізму та децентралізації, але зіткнулася з неможливістю підтримувати свою «китайську стіну» проти цих новацій. Австрійський уряд став запроваджувати нові установи, але спотворював їх, роблячи формальними і позбавленими сенсу. Створювалася фікція рівноправності, парламентського представництва, вільної преси та незалежного судочинства, які часто-густо підмінялися реальними обмеженнями, податками, цензурою і політичним тиском. Уряд впливав на виборчу геометрію, підтримуючи нерівноправність націй та класів, надаючи перевагу феодальним та клерикальним групам, тим самим завдаючи шкоди трудовому представництву, промисловості та незалежній інтелігенції. Влада Австрії підтримувала національні чвари і розпалювала ворожнечу між націями, вбачаючи в цьому джерело своєї сили. У парламенті панувала стратегія такого собі біржового маклера, що передбачала пропозицію поступок депутатам в обмін на задоволення їх інтересів, ігноруючи загальнодержавні інтереси. В умовах обмежених «секретних фондів» для маніпуляцій громадською думкою уряд використовував особисті концесії, фокусуючись на місцевих інтересах провінцій, націй і партій. Політика уряду ґрунтувалася на уникненні необхідних реформ, дотримуючись напівзаходів, щоб задовольнити якнайменше людей [17, с. 356–358].

Висновки. Узагальнюючи особливості становлення і розвитку етнічної влади, а також її роль у процесах державотворення в Україні кінця XIX – початку XX ст., визначені у роботах І. Франка, ми можемо здійснити систематизацію чинників, які можуть слугувати каталізаторами на шляху перетворення етнічних груп на реальні загрози безпеці функціонування суспільства, виокремлюючи чотири їх групи – історичні, політичні, соціально-економічні та соціокультурні. Першу групу чинників становлять історично визначені детермінанти, пов'язані зі завоюванням, колонізацією прагненням створення національних держав, з огляду на те, що кожен етнос має право на власне незалежне існування. До другої групи слід віднести надвисокий чи навпаки низький рівень інтеграції та політичної активності представників етнічних груп у процесах державотворення, політичну легітимність прийнятих за їх участі управлінських рішень, а також спроможність влади контролювати як внутрішні, так і зовнішні впливи. Група соціально-економічних чинників містить такі з них, як відносна депривація й економічна нерівність, реновації і гальмування розвитку, що спричиняють поглиблення соціальних розривів, проявів несправедливості й неможливості задоволення першочергових потреб представників окремих етнічних груп. Четверта група звертає увагу на мовні, релігійні, культурні, географічні та територіально-поселенські відмінності етнічних груп, що провокують появу упереджень, особистісної незахищеності, розчарування й надмірної агресивності, а відтак і конфліктогенності.

Також для українських етнічних груп періоду кінця XIX – початку XX ст., що перманентно перебували під владою угорських, австрійських, польських, руських владноможців, властивий так званий «макендонський синдром», що підкреслює складну та часто нелінійну динаміку між етнічною мобілізацією і здобуттям реальної політичної влади. Адже невпевнені кроки українців щодо відстоювання автономії й незалежності часто-густо призводили до посилення залежності та обмеження справжньої самостійності. Етнічна мобілізація, що проявлялася у формуванні політичних організацій та рухів, не давала бажаних результатів через відсутність легітимації з боку органів центральної влади, а також нестачу ресурсів. Відтак етнічна боротьба мала фрагментарний характер і не досягала своїх цілей, а етнічна влада була лише ілюзією політичного панування.

Спираючись на розуміння еволюційного походження етнічних конфліктів, а також їх провідних детермінант, сучасна влада повинна розробляти й реалізувати таку ефективну етнополітику, яка б першочергово була спрямована на їх зупинення та запобігання. З іншого боку, слід говорити про необхідність формування національної ідентичності через переконання людей, що ця ідентичність представляє всі етнічні групи в межах держави, незалежно від наявних відмінностей між ними. Всі етнічні та конфесійні групи повинні бути національно інтегровані в одну націю без спроб викорінення їхньої ідентичності. Попри чисельні небезпеки, загрози, ризики та їх негативні наслідки, конструктив російсько-української війни полягає у тому, що вона є тією відправною точкою згуртування, мобілізації населення, зміцнення всеохоплюючої громадянської ідентичності, різкого збільшення питомої ваги українських націоналістичних ідей з-поміж різних соціальних верств, які успадкували мовно-культурні, релігійні, ідеологічні ідеї радянського колоніального минулого, і наразі готові розпрощатися з ним назавжди. Після закінчення війни етнополітика української держави, особливо на окупованих і прифронтових територіях, повинна бути комплексною та враховувати низку факторів, включаючи наслідки російської окупації, безпекову ситуацію, демографічні зміни та необхідність реінтеграції різних етнічних і мовних груп в єдиний український політичний простір, гарантуючи, у першу чергу, гнучкість, чутливість до запитів та інтересів усіх етнічних груп задля відновлення довіри і міжгрупового діалогу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бевз Т. А. Чинники політизації етнічності у контексті загроз національній безпеці України. *Українознавство*. 2021. № 3 (80). С. 29–46. URL : [https://doi.org/10.30840/2413-7065.3\(80\).2021.241819](https://doi.org/10.30840/2413-7065.3(80).2021.241819).
2. Войналович В. А., Єленський В. Є., Кулик В. М., Малиновська О. А., Набок С. В., Поліщук Ю. М., Рябчук М. Ю. Етнополітика в Україні в умовах сучасних суспільно-політичних змін: реальний стан, виклики, перспективи / наук. ред. В. А. Войналович. Київ : Інститут політич-

них і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2023. 424 с. URL : https://ipriend.gov.ua/wp-content/uploads/2020/12/monohrafiya_.pdf.

3. Гугнін Е. Етнокультурні чинники геополітичного позиціонування України як об'єкта зовнішнього впливу. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*. 2020. № 2 (46). С. 6–13. URL : [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2020.2\(46\).226604](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2020.2(46).226604).

4. Дністрянський М. С. Етнополітична географія України: проблеми теорії, методології, практики. Монографія. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. 490 с.

5. Євтух В. Б. Етносоціологія: довідник. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. 205 с. URL: <https://surl.lt/nobykx>

6. Зан М. Особливості парламентського представництва етнічних меншин у країнах Центрально-Східної Європи за результатами виборів 2019–2022 років (на прикладі Польщі, Словаччини, Румунії та Угорщини). *Політичні партії і вибори: українські та світові практики: зб. ст. і тез за результатами міжнародної наукової конференції «Партійно-виборчі процеси та тренди в контексті євроінтеграції, трансформації, суспільно-політичних криз і війни: Україна та світ» – сьомої у рамках серії міжнародних конференцій кафедри політології «Політичні партії і вибори: українські та світові практики» (пам'яті Юрія Романовича Шведа) від 2–3 грудня 2022 року* / [за ред. А. Романюка і В. Литвина]. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2023. Вип. 7. С. 30–46. URL : <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/56113>.

7. Зан М. П. Етнополітичні перспективи української нації в контексті дискурс-аналізу передвиборчих програм політичних партій на парламентських виборах 2019 року. *Політичні перетворення в країнах Центральної та Східної Європи: історико-політичні, етнонаціональні, електоральні та державно-управлінські аспекти. Матеріали наукової конференції, присвяченої 30-річчю від дня утворення кафедри політології і державного управління ДВНЗ «Ужгородський національний університет»* / За заг. ред. проф. М. М. Вегеша і Ю. О. Остапця. Ужгород : Видавництво ПП «АУТДОР-ШАРК», 2021. С. 56–61. URL : <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/56290>.

8. Зан М. П. Особливості етнополітичного лідерства в контексті парламентської репрезентації міноритарних етнічних груп України. *Міжнародні та політичні дослідження*. 2020. № 33. С. 143–168. URL : <https://doi.org/10.18524/2707-5206.2020.33.209954>.

9. Національні меншини України в політичних процесах ХХ – ХХІ століть: стан і проблеми дослідження / авт. кол.: Котигоренко В. О. (керівник), Калакура О. Я., Ковач Л. Л., Коцур В. В., Кочан Н. І., Ляшенко О. О., Ніколаєць Ю. О., Новородовський В. В., Панчук М. І. Київ : Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2020. 624 с. URL : <https://surl.cc/paezrg>

10. Обушний М. Особливості конфліктизаційності сепаратизму в сучасній Україні. *Українознавчий альманах*. 2021. Вип. 29. С. 112–123. URL : <https://doi.org/10.17721/2520-2626/2021.29.16>.

11. Панчук М., Євтух В., Войналович В., Котигоренко В., Калакура О., Кочан Н., Макаренко Н., Горбань Т., Ляшенко О., Ковач Л. Етнополітичні процеси в Україні: регіональні особливості: [Монографія.] Київ : Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2011. 396 с.

12. Франко І. Я. Зібрання творів : у 50 т. / Іван Франко ; [редкол.: Є. П. Кирилюк (голова) та ін.] ; АН УРСР, Ін-т літ. ім. Т. Г. Шевченка. Т. 48 : Листи (1874–1885) / [ред. тому Н. Л. Колениченко ; упоряд. та комент.: В. В. Громова та ін.]. Київ : Наукова думка, 1986. 766 с.

13. Франко І. Я. Зібрання творів : у 50 т. / Іван Франко ; [редкол.: Є. П. Кирилюк (голова) та ін.] ; АН УРСР, Ін-т літ. ім. Т. Г. Шевченка. Т. 44, кн. 1 : Економічні праці (1878–1887) / ред. Т. І. Дерев'янкін. Київ : Наукова думка, 1984. 693 с.

14. Франко І. Я. Зібрання творів : у 50 т. / Іван Франко ; [редкол.: Є. П. Кирилюк (голова) та ін.] ; АН УРСР, Ін-т літ. ім. Т. Г. Шевченка. Т. 46, кн. 1 : Історичні праці (1883–1890) / [ред. тому : Я. Д. Ісаєвич, В. Г. Сарбей ; упоряд. та комент.: В. О. Гавриленко та ін.]. Київ : Наукова думка, 1985. 669 с.

15. Франко І. Я. Зібрання творів : у 50 т. / Іван Франко ; [редкол.: Є. П. Кирилюк (голова) та ін.] ; АН УРСР, Ін-т літ. ім. Т. Г. Шевченка. Т. 45 : Філософські праці / ред. В. Ю. Євдокименко. Київ : Наукова думка, 1986. 569 с.

16. Франко І. Я. Зібрання творів : у 50 т. / Іван Франко ; [редкол.: Є. П. Кирилюк (голова) та ін.] ; АН УРСР, Ін-т літ. ім. Т. Г. Шевченка. Т. 46, кн. 2 : Історичні праці (1891–1897) / [ред. тому: Я. Д. Ісаєвич, В. Г. Сарбей ; упоряд. та комент.: В. О. Гавриленко та ін.]. Київ : Наукова думка, 1986. 437 с.

17. Франко І. Я. Зібрання творів : у 50 т. / Іван Франко ; [редкол.: Є. П. Кирилук (голова) та ін.] ; АН УРСР, Ін-т літ. ім. Т. Г. Шевченка. Т. 47 : Історичні праці (1898–1913) / ред. тому А. В. Санцевич, В. Г. Сарбей. Київ : Наукова думка, 1986. 765 с.
18. Horowitz Donald L. *Ethnic Groups in Conflict*. Berkeley, California: University of California Press, 2000. 697 p.
19. Smootha S. *Israel: Pluralism and Conflict*. London: Routledge and Kegan Paul; Berkeley and Los Angeles: University of California Press, 1978. 462 p.
20. Weiner M. The Macedonian Syndrome: An Historical Model of International Relations and Political Development. *World Politics*. 1971. Vol. 23(4). P. 665–683.
21. Wimmer A. *Ethnic Boundary Making: Institutions, Power, Networks*. Oxford: Oxford University Press, 2013. 293 p.

REFERENCES

1. Bevz, T. A. (2021). Factors of Politicization of Ethnicity in the Context of Threats to Ukraine's National Security. *Ukrainian Studies*, 3(80), 29–46. Retrieved from : [https://doi.org/10.30840/2413-7065.3\(80\).2021.241819](https://doi.org/10.30840/2413-7065.3(80).2021.241819) [in Ukrainian]
2. Voynalovych, V. A., Yelenskyi, V. E., Kulyk, V. M., Malynovska, O. A., Nabok, S. V., Polishchuk, Y. M., & Ryabchuk, M. Y. (2023). Ethnopolitics in Ukraine in the context of modern socio-political changes: real state, challenges, prospects (V. A. Voynalovych, Scientific editor). I. F. Kuras Institute of Political and Ethnic Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine. Retrieved from : https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2020/12/monohrafiya_.pdf [in Ukrainian]
3. Gugin, E. (2020). Ethno-cultural factors of geopolitical positioning of Ukraine as an object of external influence. *Bulletin of NTUU «KPI». Political science. Sociology. Law*, 2(46), 6–13. Retrieved from : [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2020.2\(46\).226604](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2020.2(46).226604) [in Ukrainian]
4. Dnistriansky, M. S. (2006). *Ethnopolitical geography of Ukraine: problems of theory, methodology, practice*. Monograph. Lviv : Ivan Franko National University of Lviv Publishing Center [in Ukrainian].
5. Yevtukh, V. B. (2011). *Ethnosociology: a reference book*. Kyiv : Drahomanov National Pedagogical University. Retrieved from : <https://surl.lu/ogkcsq> [in Ukrainian]
6. Zan, M. (2023). Peculiarities of Parliamentary Representation of Ethnic Minorities in Central and Eastern Europe after the 2019–2022 Elections (on the Example of Poland, Slovakia, Romania and Hungary). *Political Parties and Elections: Ukrainian and World Practices: a collection of articles and abstracts based on the results of the international scientific conference «Party and Election Processes and Trends in the Context of European Integration, Transformation, Socio-Political Crises and War: Ukraine and the World» – the seventh in the series of international conferences of the Department of Political Science 'Political Parties and Elections: Ukrainian and World Practices' (in memory of Yuriy Romanovych Shveda) on December 2–3, 2022* / [edited by A. Romaniuk and V. Lytvyn]. Lviv : Ivan Franko National University of Lviv. Issue 7. P. 30–46. Retrieved from : <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/56113> [in Ukrainian]
7. Zan, M. P. (2021). Ethnopolitical Prospects of the Ukrainian Nation in the Context of Discourse Analysis of Political Parties' Election Programs in the 2019 Parliamentary Elections. Political transformations in the countries of Central and Eastern Europe: historical, political, ethno-national, electoral and public administration aspects. *Proceedings of the scientific conference dedicated to the 30th anniversary of the Department of Political Science and Public Administration of the Uzhhorod National University* / edited by Prof. M. Vegesh and Y. Ostapets. Uzhhorod: Publishing house «OUTDOR-SHARK». P. 56–61. Retrieved from : <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/56290> [in Ukrainian]
8. Zan, M. P. (2020). Features of ethno-political leadership in the context of parliamentary representation of minority ethnic groups in Ukraine. *International and Political Studies*, 33, 143–168. Retrieved from : <https://doi.org/10.18524/2707-5206.2020.33.209954> [in Ukrainian]
9. Kotyhorenko, V. O. (ed.). (2020). *National Minorities of Ukraine in the Political Processes of the XX – XXI Centuries: State and Problems of Research*. Kyiv : I. F. Kuras Institute of Political and Ethnic Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine. Retrieved from : <https://surl.li/wssjpi> [in Ukrainian]
10. Obushnyi, M. (2021). Peculiarities of the conflictual nature of separatism in modern Ukraine. *Ukrainian Studies Almanac*, 29, 112–123. Retrieved from : <https://doi.org/10.17721/2520-2626/2021.29.16> [in Ukrainian].

11. Panchuk, M., Yevtukh, V., Voynalovych, V., Kotyhorenko, V., Kalakura, O., Kochan, N., Makarenko, N., Horban, T., Lyashenko, O., & Kovach, L. (2011). *Ethno-political processes in Ukraine: regional features*. Kyiv: I. F. Kuras Institute of Political and Ethnic Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine [in Ukrainian].
12. Franko, I. Y. (1986). *Collected works : in 50 vols / Ivan Franko ; [ed. by E. P. Kyryliuk (chairman) and oth.] ; Academy of Sciences of the USSR, Taras Shevchenko Institute of Literature. Vol. 48 : Letters (1874–1885) / volume editor N. L. Kolenyuchenko ; compiled and commented by V. V. Hromova and oth.* Kyiv : Naukova Dumka [in Ukrainian].
13. Franko, I. Y. (1984). *Collected works: in 50 vols / Ivan Franko ; [ed. by E. P. Kyryliuk (chairman) and oth.] ; Academy of Sciences of the USSR, Taras Shevchenko Institute of Literature. Vol. 44, book 1 : Economic works (1878–1887) / edited by T. I. Derevyankin.* Kyiv : Naukova Dumka [in Ukrainian].
14. Franko, I. Y. (1985). *Collected works: in 50 vols / Ivan Franko ; [ed. by E. P. Kyryliuk (chairman) and oth.] ; Academy of Sciences of the USSR, Taras Shevchenko Institute of Literature. Vol. 46, book 1 : Historical works (1883–1890) / edited by Y. D. Isayevych, V. H. Sarbey ; compiled and commented by V. O. Havrylenko and oth.].* Kyiv : Naukova Dumka [in Ukrainian].
15. Franko, I. Y. (1986). *Collected works : in 50 vols / Ivan Franko ; [ed. by E. P. Kyryliuk (chairman) and others] ; Academy of Sciences of the USSR, Taras Shevchenko Institute of Literature. Vol. 45 : Philosophical works / edited by V. Yevdokymenko.* Kyiv : Naukova Dumka [in Ukrainian].
16. Franko, I. Y. (1986). *Collected works: in 50 vols / Ivan Franko ; [ed. by E. P. Kyryliuk (chairman) and others] ; Academy of Sciences of the USSR, Taras Shevchenko Institute of Literature. Vol. 46, book 2 : Historical works (1891–1897) / edited by Y. D. Isayevych, V. H. Sarbey ; compiled and commented by V. O. Havrylenko and oth.* Kyiv : Naukova Dumka [in Ukrainian].
17. Franko, I. Y. (1986). *Collected works: in 50 vols / Ivan Franko ; [ed. by E. P. Kyryliuk (chairman) and others] ; Academy of Sciences of the USSR, Taras Shevchenko Institute of Literature. Vol. 47 : Historical works (1898–1913) / edited by A. Santsevych, V. Sarbey.* Kyiv : Naukova Dumka [in Ukrainian].
18. Horowitz, D. L. (2000). *Ethnic Groups in Conflict*. Berkeley, California: University of California Press [in English].
19. Smootha, S. (1978). *Israel: Pluralism and Conflict*. London: Routledge and Kegan Paul; Berkeley and Los Angeles: University of California Press [in English].
20. Weiner, M. (1971). The Macedonian Syndrome: An Historical Model of International Relations and Political Development. *World Politics*, 23(4), 665–683 [in English].
21. Wimmer, A. (2013). *Ethnic Boundary Making: Institutions, Power, Networks*. Oxford: Oxford University Press [in English].

Chyzyh Dmytro Serhiiovych

Applicant for the third (educational and scientific) level of higher education
at the Department of Sociology and Mass Communications
Kryvyi Rih State Pedagogical University
54, Universytetskyi avenue, Kryvyi Rih, Ukraine
orcid.org/0009-0004-4621-0764

Kalashnikova Liudmyla Volodymyrivna

Doctor of Sociological Sciences, Professor,
Professor at the Department of Sociology and Mass Communications
Kryvyi Rih State Pedagogical University,
54, Universytetskyi avenue, Kryvyi Rih, Ukraine
orcid.org/0000-0001-9573-5955

THE PLACE AND ROLE OF ETHNIC POWER IN UKRAINIAN STATE-BUILDING IN THE LATE XIX AND EARLY XX CENTURIES: A RETROSPECTIVE OF I. FRANK'S SOCIOLOGICAL IDEAS

***Relevance of the problem.** Given the current realities, the study of ethnic power is of particular relevance due to the need to understand the preconditions and causes of social inequality and injustice, as well as to understand the origins of political conflicts through a critical rethinking of historical*

and contemporary contexts. It is especially important to trace the genesis of ideas about ethnic power, national representation, and community rights in the works of Ukrainian intellectuals of the XIX and early XX centuries, in particular Ivan Franko, whose work organically combined literary talent and a deep sociological vision. He expressed numerous opinions on the role of national communities, mechanisms of their self-organization and interaction with state institutions, closely monitored socio-political processes, analyzed relations between Ukrainians and other ethnic groups, and reflected on their representation in government structures. That is why the study of the phenomenon of ethnic power through the prism of his scientific and journalistic heritage is not only relevant but also extremely valuable for contemporary Ukrainian social science. **The purpose of the article** is to identify and analyze the peculiarities of the formation of ideas about ethnic power, national representation and community rights in the creative heritage of I. Franko. **Research methods:** historical and biographical, historical retrospection and content analysis. **Results of the study.** The analysis of I. Franko's publications allows us to summarize the main features of the formation and clarify the role of ethnic power in Ukraine in the late XIX and early XX centuries, systematizing the historical, political, socio-economic and socio-cultural factors that can turn ethnic groups into threats to society. The article examines the "Macedonian syndrome" characteristic of Ukrainian ethnic groups of that period, which reflects the difficulty of gaining real political power through ethnic mobilization without the support of the central government and sufficient resources. The author emphasizes the need for the current government to develop an effective ethnic policy aimed at preventing conflicts and forming a national identity that integrates all ethnic groups. The constructive aspect of the Russian-Ukrainian war is defined as the cohesion of society and the strengthening of civic identity. The author emphasizes the importance of a comprehensive ethnic policy after the war, especially in the liberated territories, for the reintegration of different ethnic and linguistic groups and the restoration of trust and dialogue.

Key words: ethnic power, state-building, conflicts, ethnic groups, I. Franko, history of sociology, historical retrospection, content analysis.